

MACIEJ TACZANOWSKI

DEFINICJE LEGALNE PRAWA ŻYWNOŚCIOWEGO – PRZYCZYNY TWORZENIA I FORMY

Streszczenie

Teksty prawne, w tym przepisy polskiego i unijnego prawa żywnościowego, powinny charakteryzować się jasnością i jednoznacznością, tak by ich wykładnia nie sprawiała większych trudności i prowadziła do wiarygodnego wyniku. Jedną z podstawowych technik prawodawczych prowadzących do tego celu jest formułowanie definicji legalnych. Za ich pomocą prawodawca narzuca dokładne znaczenie definiowanych terminów, aby nie prowadziły do błędnej interpretacji przepisów prawnych. Definicje legalne formułuje się, jeśli termin jest wieloznaczny, nieostry, nie jest powszechnie zrozumiały lub trzeba nadać mu nowe znaczenie. Ze względu na formę można wyróżnić definicje wyraźne i kontekstowe. Definicje wyraźne, szczególnie jeżeli są liczne, często są grupowane w tzw. słowniczki aktów prawnych, co nie wyklucza, że zarówno definicje wyraźne, jak i kontekstowe mogą być ponadto zlokalizowane poza tymi słowniczkami. W obowiązującym w Polsce prawie żywnościowym, składającym się z polskich i unijnych aktów prawnych, w celu osiągnięcia wspomnianej klarowności i jednoznaczności jego przepisów, wykorzystuje się wszystkie znane formy definiowania terminów.

Słowa kluczowe: prawo żywnościowe, definicje legalne, technika prawodawcza, Polska, Unia Europejska

Wprowadzenie

Jak zaznacza Szymczak [20], *podstawowym warunkiem osiągnięcia pełnego porozumienia przy przekazywaniu treści od nadawcy do odbiorcy jest jednakowe rozumienie przez obie strony społecznie ustalonych znaczeń wyrazów*. Porozumienie to trzeba mieć na względzie szczególnie w przypadku formułowania, jak i odczytywania tekstów prawnych. Regulacje prawne są bowiem sposobem ingerencji organów władzy publicznej w stosunki społeczne zachodzące m.in. w sferze działalności gospodarczej. Konstytucyjny obowiązek ochrony "konsumentów, użytkowników i najemców przed

---

Dr M. Taczanowski, Katedra Zarządzania Jakością Żywności, Wydz. Nauk o Żywności i Żywności, Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu, ul. Wojska Polskiego 31, 60-624 Poznań. Kontakt: taczanow@up.poznan.pl

działaniami zagrażającymi ich zdrowiu, prywatności i bezpieczeństwu oraz przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi" (art. 76) jest podstawą ustawowego ograniczania ustrojowej zasady wolności gospodarczej (art. 22 i art. 31 ust. 3 Konstytucji RP z 1997 r.) [7], w tym działalności w zakresie gospodarki żywnościowej.

Z uwagi na znaczenie żywności dla zdrowia człowieka, jak również ze względów ekonomicznych, produkcja i dystrybucja środków spożywczych jest w Unii Europejskiej przedmiotem bardzo rozbudowanych regulacji prawnych, zajmując pod tym względem trzecie miejsce po przemyśle samochodowym i chemicznym [8]. **Prawo żywnościowe** jest zespołem powiązanych ze sobą norm prawnych regulujących jakość żywności oraz jej produkcję i obrót ze względu na ochronę zdrowia człowieka (bezpieczeństwo żywności – *food safety*) i innych jego interesów o charakterze pozazdrowotnym [21].

Znajomość prawa żywnościowego, w tym umiejętność jego interpretacji (wykładni), jest ważnym elementem zarządzania przedsiębiorstwem branży spożywczej, nie tylko ze względu na ochronę konsumentów i wizerunek firmy na rynku spożywczym. Jest ona również niezbędna do stworzenia poprawnych relacji przedsiębiorstwa z organami urzędowej kontroli żywności.

Wykładnią prawa nazywa się proces ustalania znaczenia przepisów prawnych albo produkt tej czynności [1].

Spośród trzech zasadniczych metod wykładni, czyli wykładni językowej, systematycznej i funkcjonalnej, pierwsza odgrywa najistotniejszą rolę, natomiast dwie pozostałe pełnią funkcje pomocnicze. Wykładnia językowa polega na wykorzystywaniu reguł odwołujących się do szeroko rozumianego kontekstu językowego normy [9]. W ramach tej metody rozpatruje się znaczenie interpretowanych słów lub zwrotów w zależności od tego, czy można je zakwalifikować do kategorii języka potocznego, specjalistycznego czy prawnego. Język potoczny jest językiem powszechnie używanym w większości sytuacji życia codziennego, język specjalistyczny jest typowy dla określonych dziedzin wiedzy, np. technologii żywności, a język prawny – charakterystyczny dla tekstów prawnych.

Postulowanymi cechami tekstów prawnych, ułatwiającymi ich wykładnię, są: adekwatność (precyzyjność i wierność oddania intencji prawodawcy), komunikatywność (zrozumiałość dla odbiorców) oraz zwięzłość (zamieszczanie tylko niezbędnych wypowiedzi, stosowanie odesłań zamiast powtórzeń przepisów). Definicje legalne są środkiem techniki prawodawczej, służącym przede wszystkim osiągnięciu adekwatności [1].

Definicje legalne – pojęcie i przyczyny ich formułowania

Chcąc rozpatrzyć pojęcie definicji legalnych i cel ich formułowania, najpierw wypada podać znaczenie samego słowa definicja. Według „Uniwersalnego słownika

języka polskiego PWN” pod red. Dubisza, *definicja* to „określenie znaczenia pojęcia lub wyrażenia, sprowadzające się zwykle do sprecyzowania jego treści i zorientowania się w jego zakresie (...)”, natomiast czasownik *definiować* znaczy „objasniać, określać, formułować znaczenie jakiegoś wyrazu, terminu, pojęcia” [3].

Definicjami legalnymi nazywa się definicje zawarte w tekstach aktów prawnych [9]. Wyraz *legalny* pochodzi wprost od łacińskiego *legalis* [3], które jest przymiotnikiem od słowa *lex*, oznaczającego m.in. ustawę, prawo [19]. Według Zielińskiego definicje legalne występujące w ustawach i innych aktach prawnych mają dwie cechy: są obecne w tekście aktu prawnego i odnoszą się do jakiegoś występującego w nim zwrotu językowego. Mogą się one znajdować w wydzielonych fragmentach tekstów, w tzw. słownikach, ale mogą również znaleźć się w innych miejscach tekstu [26].

Według polskiej techniki prawodawczej, zasadniczo zbieżnej z unijną, definicję legalną danego określenia (terminu) formułuje się, jeżeli:

- dane określenie jest **wieloznaczne** (np. *składnik żywności*),
- dane określenie jest **nieostre**, a jest pożądane ograniczenie jego nieostrości (np. *środek spożywczy znacznej wartości*),
- znaczenie danego określenia **nie jest powszechnie zrozumiałe** (np. *suplement diety, nowa żywność*),
- ze względu na dziedzinę regulowanych spraw istnieje potrzeba ustalenia **nowego znaczenia** danego określenia (np. *zanieczyszczenie*) [18].

Wszystkie wymienione przyczyny formułowania definicji legalnych mogą występować w przypadku danego określenia pojedynczo lub kumulatywnie, w różnych kombinacjach lub natężeniu. Ze względu na klarowność wywodu, podane zostaną przykłady ilustrujące każdą z przyczyn tworzenia definicji indywidualnie. Przytoczone niżej definicje odzwierciedlają stan prawny z 15 listopada 2014 r.

Wieloznaczność terminu

Przykładem definicji legalnej, która służy likwidacji potencjalnej wieloznaczności, może być definicja wyrażenia *składnik żywności*, znajdująca się w art. 3 ust. 3 pkt 34 ustawy z dnia 25 sierpnia 2006 r. o bezpieczeństwie żywności i żywienia [22]. Definicja obowiązująca do 12 grudnia 2014 r. brzmiała następująco:

składnik żywności – każda substancja występująca w żywności, w tym substancje dodatkowe i enzymy, użyta przy wytwarzaniu lub przygotowywaniu środków spożywczych, obecna w gotowym produkcie, nawet jeżeli jest ona w zmienionej formie [22].

Według „Uniwersalnego słownika języka polskiego PWN” pod red. Dubisza [3], *składnik* to część składowa jakiejś całości, jeden z elementów czegoś. W naukach o żywności i żywieniu oraz w towaroznawstwie żywności można spotkać się z określeniem *składnik żywności* w dwóch znaczeniach: 1) substancja odżywcza, jak np. białko, tłuszcz [4], 2) rodzaj i ilość surowców użytych do wytworzenia danego produk-

tu spożywczego, np. rodzaj mąki w chlebie [25]. Ustawa o bezpieczeństwie żywności i żywienia, wzorem dyrektywy (WE) nr 2000/13, przyjęła rozumienie wyrażenia *składnik żywności* (ang. *ingredient*) w drugim, recepturowym znaczeniu. Analogiczne rozumienie *składnika żywności*, określanego jako *składnik*, przyjęto w art. 2 ust. 2 lit. f rozporządzenia (UE) nr 1169/2011 w sprawie przekazywania konsumentom informacji na temat żywności (...), mającym zastosowanie od 13 grudnia 2014 r. [15].

Nieostrość terminu

Środki spożywcze znacznej wartości, to przykład nieostrego terminu, którego znaczenie należało doprecyzować ze względu na jego użycie jako czynnika powodującego zagrożenie surowszą karą za produkcję i wprowadzenie do obrotu środków spożywczych szkodliwych dla zdrowia lub życia człowieka. W myśl art. 96 ust. 3 ustawy o bezpieczeństwie żywności i żywienia, jeżeli sprawca dopuścił się przestępstwa produkcji lub wprowadzenia do obrotu środków spożywczych szkodliwych dla zdrowia lub życia człowieka, które były znacznej wartości, to, ze względu na tę wartość, górna granica grożącej sankcji karnej zostaje podwyższona z 2 lat pozbawienia wolności do lat 5 [22]. Doprecyzowanie okoliczności powodującej tak znaczącą różnicę w wysokości kary nie mogło być pozostawione uznaniu sędziowskiemu. Ze względu na to, że przepisy części ogólnej Kodeksu karnego mają zastosowanie przy wykładni wszelkich przepisów karnych, również tych, które znajdują się poza tym kodeksem (art. 116 k.k.) [23], wartość ta nie musiała być określona w ustawie o bezpieczeństwie żywności i żywienia. Jest ona bowiem zdefiniowana w art. 115 § 5 Kodeksu karnego. Określono tam, że *mieniem znacznej wartości jest mienie, którego wartość w chwili popełnienia czynu zabronionego przekracza 200 000 zł* [23]. Powyższy przykład likwidacji nieostrości terminu jest jednocześnie ilustracją kompleksowości prawa żywnościowego, które w przeważającej mierze ma naturę prawa administracyjnego, a niektóre jego przepisy wchodzą w obręb m.in. prawa karnego.

Niezrozumiałość terminu

Przeniesiony w 2001 r. z ówczesnego projektu dyrektywy (WE) nr 2002/46 do polskiego prawa żywnościowego termin *suplement diety* [2] (w anglojęzycznej wersji dyrektywy – *food supplement*) dla większości osób niezajmujących się zawodowo żywnością może być terminem niezrozumiałym. Na podstawie treści niżej przytoczonej definicji, wydaje się, że polska nazwa oddaje istotę znaczenia bardziej adekwatnie od anglojęzycznej. Aktualnie ustawowa definicja *suplementu diety* brzmi następująco (art. 3 ust. 3 pkt 39):

suplement diety – środek spożywczy, którego celem jest uzupełnienie normalnej diety, będący skoncentrowanym źródłem witamin lub składników mineralnych lub innych substancji wykazujących efekt odżywczy lub inny fizjologiczny, pojedynczych lub

złożonych, wprowadzany do obrotu w formie umożliwiającej dawkowanie, w postaci: kapsulek, tabletek, drażetek i w innych podobnych postaciach, saszetek z proszkiem, ampulek z płynem, butelek z kroplomierzem i w innych podobnych postaciach płynów i proszków przeznaczonych do spożywania w małych, odmierzonych ilościach jednostkowych, z wyłączeniem produktów posiadających właściwości produktu leczniczego w rozumieniu przepisów prawa farmaceutycznego [22].

Oba słowa tworzące omawiane wyrażenie są w języku polskim obcego pochodzenia. Słowo *suplement* jest pochodzenia łacińskiego i w Polsce powszechnie rozumiane jako uzupełnienie do dzieła lub edycji periodycznej, np. suplement encyklopedii, słownika [3]. Co ciekawe, zgodnie ze słownikiem „The Oxford Encyclopedic English Dictionary” z 1991 r., w języku angielskim słowo *supplement* było już kojarzone z dietą co najmniej od końca lat 80. XX w. i występowało w zwrocie *dietary supplement* [6]. Z kolei słowo *dieta* jest pochodzenia greckiego i wg „Uniwersalnego słownika języka polskiego PWN” w języku potocznym, w kontekście żywieniowym, oznacza „specjalny system odżywiania z ustaleniem jakości i ilości pokarmów, dostosowany do potrzeb organizmu” [3]. W naukach o żywności, wg Gertiga i Gawęckiego [5], *dieta* bez dodatkowego przymiotnika jest pojęciem ogólnym *oznaczającym codzienne pożywienie (rację pokarmową, często sposób żywienia się) jednostek lub całych populacji*, natomiast chcąc mówić o diecie mającej jakąś określoną cechę czy cel, tworzy się terminy szczegółowe poprzez dodanie odpowiedniego przymiotnika, jak np. *dieta bezglutenowa* [5].

Zestawienie obu słów *suplement* i *dieta* w jedno wyrażenie nie tworzy jednoznacznego terminu. Biorąc pod uwagę wymienione w definicji postacie produktu i jego funkcję można by go uznać za rodzaj leku. Już samo zaklasyfikowanie takiego wyrobu do środków spożywczych i objęcie go zakresem przedmiotowym prawa żywnościowego wymaga wiążącej definicyjnej deklaracji odróżniającej suplementy diety od produktów leczniczych, które podlegają prawu farmaceutycznemu.

Nadanie nowego znaczenia

Definicja terminu *zanieczyszczenia* w ustawie o bezpieczeństwie żywności i żywienia (art. 3 ust. 3 pkt 57) [22] jest przykładem nadania temu terminowi nowego znaczenia, będącego odpowiednikiem anglojęzycznego słowa *contaminant* z unijnego prawa żywnościowego (art. 1 ust. 1, Regulation (EEC) no 315/93 of 8 February 1993 laying down Community procedures for contaminants in food) [10]. Innymi słowy, ten sam termin w polskim prawie żywnościowym zmienił swój zakres znaczeniowy.

We wcześniejszej ustawie z dnia 11 maja 2001 r. o warunkach zdrowotnych żywności i żywienia, w jej ostatniej wersji z 2005 r., termin *zanieczyszczenie* był definiowany poprzez odesłanie do definicji art. 1 ust.1 rozporządzenia (EWG) nr 315/93 z dnia 8 lutego 1993 r., ustanawiającego procedury Wspólnoty w odniesieniu do sub-

stancji skażających [ang. *contaminants*] w żywności (art. 3 ust. 1 pkt 7 ustawy) [24]. Definicja z tego rozporządzenia ma następujące brzmienie (art. 1 ust.1 rozporządzenia):

Substancja zanieczyszczająca [ang. contaminant] oznacza każdą substancję nieumyślnie dodaną do żywności, która jest obecna w takiej żywności jako rezultat produkcji (w tym działalność prowadzona w związku z gospodarką roślinną i zwierzęcą a także weterynarią), wytwarzania, przetwarzania, przygotowywania, obróbki, pakowania, opakowywania, transportu lub przechowywania takiej żywności lub jako rezultat skażenia środowiska. Obca materia, taka jak np. fragmenty owadów, włosie zwierząt itd. nie jest objęta niniejszą definicją [11].

Ze względu na wyłączenie niektórych rodzajów „obcej materii” z zakresu wspólnotowego pojęcia *substancji zanieczyszczających*, które w powyższej ustawie z 2001 r. oznaczone były terminem *zanieczyszczenia*, w aktualnie obowiązującej ustawie z dnia 25 sierpnia 2006 r. o bezpieczeństwie żywności i żywienia polski ustawodawca, dostrzegając zapewne niekompletność definicji wspólnotowej, zdecydował się na rozszerzenie znaczenia ustawowego terminu *zanieczyszczenia* o wykluczone elementy. Dotychczasowe wspólnotowe pojęcie zanieczyszczeń oznaczył terminem *substancje zanieczyszczające*, zgodnie z brzmieniem polskojęzycznej wersji rozporządzenia (EWG) nr 315/93. W ten sposób ustawodawca stworzył nową, obecnie obowiązującą polską definicję zanieczyszczeń, która brzmi następująco (art. 3 ust. 3 pkt 57):

zanieczyszczenia [są to] substancje zanieczyszczające, zanieczyszczenia biologiczne oraz ciała obce, szkodniki lub ich części [22].

Dla pełni obrazu warto jeszcze wspomnieć, że tak sformułowane pojęcie zanieczyszczeń nie obejmuje wszystkich substancji obcych w żywności, do których należą jeszcze pozostałości pestycydów, pozostałości substancji farmakologicznie czynnych i pozostałości skażeń promieniotwórczych [21].

Formy definicji legalnych z uwagi na technikę prawodawczą

Definicje legalne można podzielić na **definicje wyraźne**, gdy w przepisie prawnym określone jest bezpośrednio *definiendum* (wyrażenie definiowane) i *definiens* (wyrażenie definiujące) oraz **definicje kontekstowe**, *gdy znaczenie danego pojęcia nie jest wprawdzie bezpośrednio określone w jednym przepisie, ale wynika ono ze sposobu jego użycia w kilku różnych przepisach, z których każdy może służyć do rekonstrukcji znaczenia definiowanego wyrażenia [9].*

Definicje wyraźne

Wszystkie przedstawione wyżej przykłady z prawa żywnościowego, obrazujące przyczyny formułowania przez prawodawcę definicji legalnych, zaliczają się do definicji wyraźnych, i to w ich podstawowej postaci, gdzie po wyrażeniu definiowanym

następuje wyrażenie definiujące [9]. Tego rodzaju definicje są najczęściej zamieszczone na początku aktu prawnego i gdy jest ich większa liczba grupowane są w wydzielonym fragmencie tego aktu, tworząc tzw. **słowniczek** [26]. W przypadku ustaw są to słowniczki ustawowe.

Słowniczki aktów prawnych

Słowniczki mają postać zdania, w którym wprowadzenie do wyliczenia poszczególnych definicji rozpoczyna się przed dwukropkiem charakterystycznymi formułami, np. *Użyte w ustawie określenia oznaczają:* (art. 3 ust. 3 ustawy o bezpieczeństwie żywności i żywienia) [22], *Do celów niniejszego rozporządzenia:* (art. 2 ust. 1 rozporządzenia (WE) nr 852/2004) [12]. Po tego rodzaju wprowadzeniu następują definicje oznaczone jako kolejne punkty lub litery. Niektóre unijne akty prawne mają definicje zgrupowane w specjalnie do tego celu przeznaczonym załączniku do aktu prawnego, jak to ma miejsce np. w załączniku I (zatytułowanym Definicje) do rozporządzenia (WE) nr 853/2004 w sprawie higieny środków spożywczych pochodzenia zwierzęcego. Tam znajdują się definicyjne objaśnienia takich terminów, jak *mięso*, *mięso odkostnione mechanicznie*, *rzeźnia* itd. [13].

Przy lekturze aktów prawnych warto pamiętać, że istnienie formalnie wydzielonego słowniczka nie przesądza, że poza nim nie spotka się w tekście tego aktu dodatkowych definicji, mających zastosowanie w całym akcie prawnym lub w określonej jego części.

Definicje poza słowniczkiem

Jak wspomniano wyżej, pojedyncze definicje mogą pojawić się zarówno w początkowych przepisach ogólnych aktu prawnego, jak również na początku wydzielonego rozdziału lub innej jego wyodrębnionej części. Przykładowo można wskazać na obowiązującą do 12 grudnia 2014 r. definicję *oznakowania środka spożywczego* z art. 45 ust. 2 ustawy o bezpieczeństwie żywności i żywienia. Artykuł 45 rozpoczyna rozdział 11. ustawy zatytułowany „Znakowanie żywności”. Definicja miała następujące brzmienie:

Art. 45. 2. Oznakowanie środka spożywczego obejmuje wszelkie informacje w postaci napisów i innych oznaczeń, w tym znaki towarowe, nazwy handlowe, elementy graficzne i symbole, dotyczące środka spożywczego i umieszczone na opakowaniu, etykietce, obwolucie, ulotce, zawieszce oraz w dokumentach, które są dołączone do tego środka spożywczego lub odnoszą się do niego [22].

Szczególną formą definicji występujących poza słowniczkami w postaci wtrącenia w przepisy merytoryczne są tzw. definicje nawiasowe [26], czyli takie, w których wyrażenie definiowane zapisuje się w nawiasie. Jako przykład z prawa żywnościowego może posłużyć ustawowe objaśnienie terminu *dozwolone substancje*

dodatkowe oraz objaśnienie *sprzedaży wysyłkowej* w ramach przepisu wyliczającego formy działalności niewymagające zatwierdzenia, tylko wpisu do rejestru Państwowej Inspekcji Sanitarnej (art. 10 pkt 1 i art. 63 ust. 2 pkt 10 ustawy o bezpieczeństwie żywności i żywienia) [22].

Art. 10. *Minister właściwy do spraw zdrowia określi, w drodze rozporządzenia:*

1) wykaz substancji dodatkowych (dozwolonych substancji dodatkowych), które mogą być wprowadzane do obrotu i stosowane w żywności, w tym w aromatach, zgodnie z ich funkcjami technologicznymi, oraz szczegółowe warunki ich stosowania, w tym rodzaj środków spożywczych, w których mogą być stosowane oraz ich dopuszczalne maksymalne poziomy.

Art. 63. [...] 2. *Zatwierdzenie nie jest wymagane w odniesieniu do:*

[...], 10) zakładów prowadzących działalność gospodarczą w zakresie pośrednictwa w sprzedaży żywności "na odległość" (sprzedaży wysyłkowej), w tym sprzedaży przez Internet.

Definicje kontekstowe

Znaczenie wykorzystywanych w tekstach prawnych terminów może wynikać nie tylko z wprost podanego ich objaśnienia w postaci typowo sformułowanej definicji, ale również z interpretacji (wykładni) przepisów, których bezpośrednim celem nie jest definiowanie. Przykładem takiej sytuacji może być początek rozporządzenia (WE) Parlamentu Europejskiego i Rady nr 258/97 z dnia 27 stycznia 1997 r. dotyczącego nowej żywności i nowych składników żywności [14]. Rozumienie niezdefiniowanego wprost terminu *nowa żywność* należy tu odtworzyć z przepisów określających zakres przedmiotowy rozporządzenia i przepisu końcowego. Kontekstowość definicji wynika z braku w tym samym przepisie zwrotu definiowanego (art. 1 ust. 1) i zwrotu definiującego (art. 1 ust. 2) oraz braku wyznaczenia daty precyzującej znaczenie „dotychczasowego wykorzystania do spożycia” (art. 1 ust. 2).

Artykuł 1

1. *Niniejsze rozporządzenie dotyczy wprowadzania do obrotu we Wspólnocie nowej żywności lub nowych składników żywności.*
2. *Niniejsze rozporządzenie dotyczy wprowadzania do obrotu we Wspólnocie żywności i składników żywności, które dotychczas nie były w znacznym stopniu wykorzystywane we Wspólnocie do spożycia przez ludzi, a które zaliczają się do następujących kategorii:*
  - a) *(skreślony)*
  - b) *(skreślony)*
  - c) *żywność i składniki żywności o nowej lub celowo zmodyfikowanej podstawowej strukturze molekularnej,*

- d) żywność i składniki żywności składające się z lub wyekstrahowane z drobnoustrojów, grzybów lub wodorostów,
- e) żywność i składniki żywności składające się z lub wyekstrahowane z roślin i składniki żywności pochodzące od zwierząt, z wyjątkiem żywności i składników żywności uzyskanych drogą tradycyjnych metod wytwórczo-hodowlanych, o których już wiadomo że są bezpieczne dla zdrowia,
- f) żywność i składniki żywności, które zostały poddane procesowi wytwórczemu obecnie niebędącemu w użyciu, w efekcie którego powstają istotne zmiany w składzie lub strukturze żywności lub jej składników, co z kolei ma wpływ na ich wartość odżywczą, metabolizm i poziom niepożądanych substancji [14].

Brakującą datę trzeba zinterpretować z końcowego art. 15 rozporządzenia, określającego wejście w życie tego aktu prawnego, czyli 15 maja 1997 r., licząc 90-dniowy okres *vacatio legis* od dnia jego opublikowania w Dzienniku Urzędowym Wspólnoty Europejskiej.

Artykuł 15

Niniejsze rozporządzenie wchodzi w życie dziewięćdziesiątego dnia po jego opublikowaniu w Dzienniku Urzędowym Wspólnot Europejskich [14].

Dodatkowo prawodawca, w art. 2 ust. 1, doprecyzowuje od strony negatywnej zakres nowej żywności poprzez wyliczenie substancji i produktów, które do niej nie należą.

Problem spójności terminologicznej definicji legalnych polskiego i unijnego prawa żywnościowego

Chociaż zagadnienie poprawności warstwy terminologicznej polskiej wersji językowej unijnego prawa żywnościowego zasługuje na odrębne obszerne opracowanie, to warto w tym miejscu tę kwestię chociaż zasygnalizować. Z chwilą przystąpienia Polski do Unii Europejskiej, czyli od 1 maja 2004 r., do polskiego porządku prawnego weszły unijne źródła prawa. W przypadku prawa żywnościowego, sfera bezpieczeństwa żywności jest już zdominowana przez prawo unijne, które od około dziesięciolecia jest ustanawiane w formie rozporządzeń. W odróżnieniu od dyrektyw, rozporządzenia są bezpośrednio wiążące w stosunku do swoich adresatów, natomiast dyrektywy muszą być przetransponowane do prawa krajowego i ich cele są realizowane przepisami krajowymi (art. 288 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej). Niezależnie jednak od tego, czy dana materia jest regulowana w formie rozporządzenia unijnego, czy dyrektywy, unijny i polski prawodawca musi dokonać przetłumaczenia unijnych terminów na język polski. Proces ten powinien być przeprowadzany z poszanowaniem polskiej kultury języka prawnego i specyficznej terminologii poszczególnych dyscyplin prawa, w tym prawa żywnościowego. Sprawa jest szczególnej doniosłości z uwagi na to, że

język polski jest to jeden z urzędowych języków Unii Europejskiej, a unijne akty prawne są ogłaszane w polskiej wersji językowej Dziennika Urzędowego Unii Europejskiej.

Podczas analizy polskich wersji językowych unijnych aktów prawnych stosunkowo łatwo można dostrzec odmienne brzmienie niektórych zasadniczych terminów od ustalonego ich brzmienia w polskim prawie żywnościowym. Zarówno polskie, jak i unijne zasady prawodawstwa, ze względu na wymóg jednoznaczności tekstów prawnych, zakazują stosowania synonimów. Na zasadzie analogii zakaz ten można odnieść również do braku spójności polskich wersji językowych unijnych aktów prawnych z ustaloną polską terminologią prawa żywnościowego.

Przykładem wyżej wskazanej niezgodności terminologicznej może być stosowanie wyrażenia *substancje dodatkowe*. We wskazanej postaci językowej ten termin od ponad czterdziestu lat występuje w polskich przepisach i właśnie on powinien być stosowany w polskojęzycznych wersjach prawa unijnego. Tymczasem od samego początku polskie wersje dawnych dyrektyw i obecnie obowiązujące unijne źródła prawa, z rozporządzeniem (WE) nr 1333/2008 na czele [16], posługują się terminem *dodatki do żywności*, wzorowanym na anglojęzycznym: *food additives*.

Oprócz niespójności samego brzmienia terminów polskiego i unijnego prawa żywnościowego, przynajmniej w jednym przypadku nie uniknięto niespójności nie tylko terminów, ale również pojęć. Tak się stało z istotną, pod względem nadzoru nad higieną żywności, definicją terminu *zakład* (art. 3 ust. 3 pkt 54 ustawy o bezpieczeństwie żywności i żywienia) [22]. Ustawa błędnie odsyła do unijnej definicji przedsiębiorstwa spożywczego (ang. *food business*) z art. 3 pkt 2 rozporządzenia (WE) nr 178/2002 [17], zamiast do art. 2 ust. 1 lit. c rozporządzenia (WE) nr 852/2004 w sprawie higieny środków spożywczych, gdzie znajduje się definicja zakładu (ang. *establishment*), krótko określonego jako jednostka przedsiębiorstwa. W rozporządzeniu tym termin *establishment* błędnie przetłumaczono jako *przedsiębiorstwo* [12]. Trzeba zauważyć, że w prawie żywnościowym rozróżnienie przedsiębiorstwa od zakładu ma istotne znaczenie. Jak bowiem wynika m.in. z art. 59 ustawy o bezpieczeństwie żywności i żywienia, zindywidualizowanym miejscem do nadzoru, które podlega odrębnej rejestracji, jest zakład, a nie przedsiębiorstwo [22]. Przedsiębiorstwo może być wielozakładowe, a poszczególne zakłady mogą być znacznie oddalone od siebie.

Podsumowanie

Definicje legalne, będące środkiem techniki prawodawczej do kształtowania terminologii tekstów prawnych, są szeroko wykorzystywane w polskim i unijnym prawie żywnościowym. Przykładowo, fundamentalna dla polskiego prawa żywnościowego ustawa z dnia 25 sierpnia 2006 r. o bezpieczeństwie żywności i żywienia tylko w samym swoim słowniczku ustawowym (art. 3. ust. 3) aktualnie (listopad 2014 r.) za-

mieszcza 63 definicje legalne (ustawowe) [22], przy czym część z nich odsyła do definicji zawartych w rozporządzeniach unijnych ze względu na zasadę ich bezpośredniego stosowania w prawie krajowym. Polska technika prawodawcza wyróżnia cztery przyczyny formułowania definicji legalnych, tj. wieloznaczność, nieostrość, niezrozumiałość oraz zmianę znaczenia terminu [18]. Każda z nich znajduje odzwierciedlenie w definicjach obowiązującego w Polsce prawa żywnościowego. Co do formy, oprócz definicji wyraźnych, najczęściej zamieszczanych w tzw. słowniczkach aktu prawnego, zawierających w jednym przepisie zwrot definiowany i definiujący, w prawie żywnościowym spotyka się również definicje kontekstowe, w których objaśnienie zwrotu następuje niejako pośrednio, przy okazji regulowania innych spraw, np. zakresu przedmiotowego aktu prawnego. Ze względu na często zdarzające się w aktach prawnych odmienne ukształtowanie znaczenia niektórych wyrazów lub zwrotów (terminów) w stosunku do polszczyzny ogólnej, niezapoznanie się z nimi przed lekturą aktu prawnego może prowadzić do błędnej interpretacji jego przepisów. Na ile to jest istotne w przypadku tytułowego prawa żywnościowego, łatwo zdać sobie sprawę, gdy weźmie się pod uwagę, że przepisy tej dziedziny prawa mają na celu ochronę zdrowia ludzkiego przed zagrożeniami ze strony żywności oraz określają również wzajemne obowiązki i uprawnienia podmiotów działających na rynku spożywczym i organów urzędowej kontroli żywności.

Literatura

- [1] Chauvin T., Stawecki T., Winczorek P.: Wstęp do prawoznawstwa. Wyd. C.H. Beck, Warszawa 2012, ss. 68-69, 221.
- [2] Druk Sejmowy III Kadencji Nr 2286 z 20 października 2000 r.
- [3] Dubisz S. (Red.): Uniwersalny słownik języka polskiego PWN. Wyd. Nauk. PWN, Warszawa 2006, t. A–J, ss. 566, 567; t. K–Q, s. 412; t. P–Ś, ss. 1231, 1454.
- [4] Gawęcki J.: Żywność prozdrowotna – terminologia, składniki, informacja dla konsumenta. W: Żywność prozdrowotna. Składniki i technologia. Red. J. Czapski i D. Górecka, Wyd. Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu, Poznań 2014, ss. 28 -31.
- [5] Gertig H., Gawęcki J.: Słownik terminów żywieniowych. Wyd. Nauk. PWN, Warszawa 2001, ss. 22-23.
- [6] Hawkins J.M., Allen R. (Ed.): The Oxford Encyclopedic Dictionary, Clarendon Press, Oxford 1991, s. 1453.
- [7] Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. Dz. U. 1997 r. Nr 78, poz. 483 i z 2001 r. Nr 28, poz. 319).
- [8] Meulen van der B., Velde van der M.: European Food Law Handbook. Wageningen Academic Publishers, Wageningen 2009, s. 41.
- [9] Morawski L.: Zasady wykładni prawa. TNOiK, Toruń 2010, ss. 97, 104.
- [10] Regulation (EEC) No 315/93 of 8 February 1993 laying down Community procedures for contaminants in food. O. J. EEC L 37 z 13.02.1993, p.1, as amended.
- [11] Rozporządzenie (EWG) Nr 315/93 z dnia 8 lutego 1993 r. ustanawiającego procedury Wspólnoty w odniesieniu do substancji skażających. Dz. Urz. EWG L 37 z 13.02.1993, s.1, z późn. zm.

- [12] Rozporządzenie (WE) nr 852/2004 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie higieny środków spożywczych. Dz. Urz. WE L 139 z 30.04.2004, s.1, z późn. zm.
- [13] Rozporządzenie (WE) nr 853/2004 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 29 kwietnia 2004 r. ustanawiające szczególne przepisy dotyczące higieny w odniesieniu do żywności pochodzenia zwierzęcego. Dz. Urz. WE L 139 z 30.04.2004, s. 55, z późn. zm.
- [14] Rozporządzenie (WE) nr 258/97 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 27 stycznia 1997 r. dotyczące nowej żywności. Dz. Urz. WE L 43 z 14.02.1997, s. 1, z późn. zm.
- [15] Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1169/2011 z dnia 25 października 2011 r. w sprawie przekazywania konsumentom informacji na temat żywności, zmiany rozporządzeń Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 1924/2006 i (WE) nr 1925/2006 oraz uchylecia dyrektywy Komisji 87/250/EWG, dyrektywy Rady 90/496/EWG, dyrektywy Komisji 1999/10/WE, dyrektywy 2000/13/WE Parlamentu Europejskiego i Rady, dyrektyw Komisji 2002/67/WE i 2008/5/WE oraz rozporządzenia Komisji (WE) nr 608/2004. Dz. Urz. UE L 304 z 22.11.2011, s. 18, z późn. zm.
- [16] Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) Nr 1333/2008 r. z dnia 16 grudnia 2008 r. w sprawie dodatków do żywności. Dz. Urz. WE L 354 z 31.12.2008, s.16, z późn. zm.
- [17] Rozporządzenie (WE) Nr 178/2002 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 28 stycznia 2002 r. ustanawiające ogólne zasady i wymagania prawa żywnościowego, powołujące Europejski Urząd ds. Bezpieczeństwa Żywności oraz ustanawiające procedury w zakresie bezpieczeństwa żywności. Dz. Urz. WE L 31 z 1.2.2002, s.1, z późn. zm.
- [18] Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 20 czerwca 2002 r. w sprawie „Zasad techniki prawodawczej”. Dz. U. 2002 r. Nr 100, poz. 908, § 146 ust. 1 pkt 1 – 4. Załącznika.
- [19] Rzepiela M.: Lex (hasło). W: Słownik łacińsko – polski J – Z t. 2, Red. J. Korpanty, Wyd. Szkolne PWN, Warszawa 2003, s.191.
- [20] Szymczak M.: Wstęp. W: Słownik języka polskiego. M. Szymczak (Red.), Wyd. Nauk. PWN, Warszawa 1988, t. 1 A - K, s. XV.
- [21] Taczanowski M.: Prawo żywnościowe w warunkach członkostwa Polski w Unii Europejskiej. Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., Warszawa 2009, s. 40, 81, 82.
- [22] Ustawa z dnia 25 sierpnia 2006 r. o bezpieczeństwie żywności i żywienia. Dz. U. z 2010 r. Nr 136, poz. 914 z późn. zm.
- [23] Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny. Dz. U. 1997 r. Nr 88, poz. 533 z późn. zm.
- [24] Ustawa z dnia 11 maja 2001 r. o warunkach zdrowotnych żywności i żywienia. Dz. U. z 2005 r. Nr 31, poz. 265, Nr 178, poz. 1480.
- [25] Waszkiewicz-Robak B.: Pieczywo. W: Towaroznawstwo żywności przetworzonej. F. Świdorski (Red), Wyd. SGGW, Warszawa 2003, rozdz. 20, s. 361.
- [26] Zieliński M.: Wykładnia prawa – zasady, reguły, wskazówki., Wyd. Prawnicze LexisNexis, Warszawa 2012, ss. 198, 201, 203.

LEGAL DEFINITIONS IN FOOD LAW – REASONS OF FORMING AND FORMS

Summary

Legal texts including the provisions of the Polish and EU food law should be characterized by clarity and explicitness in order not to have difficulties while interpreting them and to produce reliable results while explaining them. One of the basic legislation techniques, which makes it possible to achieve the above objectives, is the formulation of legal definitions. By means of legal definitions, the legislator imposes the exact meaning on the terms being defined, which, otherwise, could be misinterpreted. Legal

definitions are formulated where a term is ambiguous, insufficiently clear-cut, not commonly understandable, or there is a need to give new meaning to it. Regarding the forms, there are direct and indirect (contextual) definitions. The direct definitions, especially if they are numerous in an act, are frequently grouped in the so-called dictionaries of legal acts. However, this does not exclude that both the direct and the indirect definitions can be, also, set somewhere else beyond the dictionaries. The food law, which is in force in Poland, consists of Polish and EU legal acts and uses all the known forms of definitions to achieve the abovementioned clarity and explicitness of legal provisions.

Key words: food law, legal definitions, legislative drafting, Poland, European Union